

Юридичний копірайтинг. Прокачай свій процес

Чому, власне, «юридичний копірайтинг»? Навряд чи хто буде сперечатися, що, по суті, завдання юриста в суді – «переконати внутрішнє переконання судді». Під юридичним копірайтингом я маю на увазі, насамперед, майстерність юриста так використовувати слово, документ, інтелект, емоції, щоб направити мислення судді в належному напрямку, так би мовити, «продати» йому свою версію фактів. Впертість останніх, зазвичай, значно перебільшена – в умілих руках вони досить пластичні. Когось подібні формулювання шокують, але такою є сувора юридична реальність.

Ця книга не є збірником зразків позовних заяв. Автор не пропонує «шаблонів» – творів шаблонного жанру на сьогодні достатньо. Книга містить декілька позовних заяв і серед них одну «флагманську». Флагманську у тому сенсі, що вона акумулює в собі кращі концептуальні елементи такого процесуального документа, як позовна заява. До уваги читача представлені тексти, які дозволяють активізувати творче юридичне мислення. В цьому сенсі можна вважати, що цей посібник є віддзеркаленням філософії процесуального документа.

Як говорив суддя Верховного суду США О. В. Голмс, не виключно логікою живе право і правосуддя. Емоційний компонент не є чужим у діяльності юриста, в тому числі в суді. Є в книзі також додатки в жанрі, як стверджує автор, *must read*. Але останнє слово за читачем, яким може бути як юрист-початківець, так і досвідчений учасник судових баталій.

В'ячеслав Манукян

ЮРИДИЧНИЙ КОПІРАЙТИНГ

Прокачай свій процес

Практичний, подекуди науково-фантастичний і навіть містичний,
посібник із форми та стилю. Без зайвих коментарів,
але з численними неформатними відступами, достатньо божевільними,
щоб бути вдумливо розглянутими розумними людьми.
Правникам-початківцям, а також юристам-новаторам,
які не мають забобонів

 НОРМА
ПРАВА®

Київ-2021

Манукян В. І.

М24 Юридичний копірайтинг. Прокачай свій процес / В'ячеслав Манукян. Київ: Норма права, 2021. – 364 с.

ISBN 978-617-7850-35-8

Чому, власне, «юридичний копірайтинг»? Навряд чи хто буде сперечатися, що, по суті, завдання юриста в суді – «переконати внутрішнє переконання судді». Під юридичним копірайтингом я маю на увазі, насамперед, майстерність юриста так використовувати слово, документ, інтелект, емоції, щоб направити мислення судді в належному напрямку, так би мовити, «продати» йому свою версію фактів. Впертість останніх, зазвичай, значно перебільшена – в умілих руках вони досить пластичні. Когось подібні формулювання шокують, але такою є суворя юридична реальність.

Ця книга не є збірником зразків позовних заяв. Автор не пропонує «шаблонів» – творів шаблонного жанру на сьогодні достатньо. Книга містить декілька позовних заяв і серед них одну «флагманську». Флагманську у тому сенсі, що вона акумулює в собі кращі концептуальні елементи такого процесуального документа, як позовна заява. До уваги читача представлені тексти, які дозволяють активізувати творче юридичне мислення. В цьому сенсі можна вважати, що цей посібник є віддзеркаленням філософії процесуального документа.

Як говорив суддя Верховного суду США О. В. Голмс, не виключно логікою живе право і правосуддя. Емоційний компонент не є чужим у діяльності юриста, в тому числі в суді. Є в книзі також додатки в жанрі, як стверджує автор, *must read*. Але останнє слово за читачем, яким може бути як юрист-початківець, так і досвідчений учасник судових баталій.

УДК 34.03(02.062)

*«А якщо подумати?» – хитав головою мій учитель
математики, якщо рішення задачі було неправильним.
Коли ж рішення було правильним, але занадто громіздким,
він вигукував: «Нераціонально!»
Книгу присвячую Геннадію Арамовичу Сарібекову,
який навчив мене з усіх можливих рішень
вибирати найкрасивіше і просте:
воно, швидше за все, й буде найраціональнішим.*

Авторська подяка: без метушні, але від душі

«Я сказав...», «я придумав...», «я відкрив...» і т. д. Творчість – процес, зрозуміло, глибоко індивідуальний, але, поклавши руку на область серця, – чи можна щось путнє створити без деякої допомоги сторонніх (іноді – потойбічних) сил?

Позитивну відповідь дасть, ймовірно, людина занадто самовпевнена і, головне, погано поінформована про саму себе, про таємні пружини творчості.

Будь-яка дія людини є, в кінцевому підсумку, результатом докладання зусиль, повний облік яких неможливий; про багато факторів, що впливають на нас, ми просто не здогадуємося. Справді, якщо думка прийшла мені в голову, то кому мені потрібно дякувати? Голова ж моя, значить, і думка – теж. Однак не все так просто.

«Своїм розвитком ми зобов'язані безлічі впливів навколишнього світу, з якого ми присвоюємо собі те, що нам потрібно і посилено», – говорив Гете. Рівновеликий йому Паскаль у своїх «Думках» висловився в тому ж дусі: «Говорячи про свої труди, деякі автори твердять: «Моя книга, мій коментар, моя історія». Вони як ті вискочки, які обзавелися власним будинком і не втомлюються повторювати: «Мій особняк». Краще б говорили: «Наша книга, наш коментар, наша історія», бо найчастіше там більше чужого, ніж їх власного». Академік В. Вернадський, пояснюючи слова Гете, які наведені вище, писав, що «людська думка є функція середовища, а не тільки організму».

Автор хотів би висловити подяку тому «середовищу», тим силам, які так чи інакше сприяли виходу в світ цієї книги, а саме:

Риті Манукян – за підтримку, насамперед моральну, а також за те, що вона не відмовилася виступити в ролі «тезауруса»: українська мова не є, поки що, рідною для мене, і деякі складні звороти вимагали особливої уваги і старанності.

К. С. esq. – за технічний та технологічний комфорт. В таких сприятливих умовах не написати цю книгу було б проявом творчого безсилля і крайньої розхлябаності.

Йоганну Гутенбергу – за відкриття ним галактику, яка, в свою чергу, відкрила раніше небачені можливості для таких досить дивних людей, як автор цієї книги.

Магнітним бурям, сонячному вітру і взагалі – погодним катаклізмам помірною масштабу. «У природи немає поганої погоди», а природа деяких людей, включаючи автора цих рядків, така, що похмурий день, туман або дощ сприяють їх творчому настрою. (Зі скромності, притаманної авторові, не будемо проводити ніяких поетичних аналогій.) Погана погода змушувала мене концентруватися на чистому аркуші паперу, а це, до того ж, чудова медитація!

Клавіатурі KLS-5UP, якою я користуюся ось уже чверть століття: незважаючи на щоденне інтенсивне навантаження та вкрай нехорошу звичку автора бити по клавішах, цей гаджет (Made in China) жодного разу мене не підводив.

Назвати всіх – всі ті «сили», сумарна складова яких уможливила вихід цієї книги в світ, неможливо. Це було б, як сказав один хороший письменник, суєтою подяки. А будь-яка метушня, навіть метушня подяки, – справа невдячна.

Мало не забув! Моя спеціальна вдячність – тим, хто мені не заважав, адже не заважати – це мистецтво, яким володіють далеко не всі.

На тому і закінчимо – *dixi*.

Від автора. Для кого ця книга. А також про жанри, рецензії, грифи та інших подібних птахів, які можуть вселити страхи	9
Таємниці нарадчої кімнати. Замість передмови і післямови	15
Як «гіпнотизувати» суддю. Щось на кшталт судової сугестії	26
Що відбувається в суді (звісно, окрім правосуддя)?	69
Справа про чорнобильський статус: як здолати ген. Франко?	108
<i>Позовна заява</i>	108
<i>Пояснення</i>	116
<i>Заперечення</i>	128
<i>Рішення окружного адміністративного суду</i>	145
<i>Рішення апеляційного суду</i>	153
Справа про визначення частки у власності: тотальна визначеність	163
<i>Позовна заява</i>	163
<i>Рішення суду</i>	170
Ще одна справа про «визначення часток»: але позитивне рішення отримано лише у 2-й інстанції	175
<i>Позовна заява</i>	175
<i>Рішення суду</i>	179
<i>Апеляційна скарга</i>	182

<i>Доповнення до апеляційної скарги</i>	191
<i>Рішення апеляційного суду</i>	194
Краще пізно, ніж ніколи.	
Справа про визначення додаткового строку	
для подання заяви про прийняття спадщини	200
<i>Позовна заява</i>	200
<i>Рішення суду</i>	204
Житейське... Справа про стягнення моральної шкоди (ДТП)	210
<i>Позовна заява</i>	210
<i>Рішення суду</i>	216
«Котлован». Справа про стягнення матеріальної	
і моральної шкоди	225
<i>Позовна заява</i>	225
<i>Рішення суду</i>	229
Справа про встановлення факту, що має юридичне значення	233
<i>Заява</i>	233
<i>Рішення суду</i>	236
Емоції мають значення. Промова представника позивача	
в досить нетривіальній цивільно-кримінальній справі	242
Додатки. Структурована суміш – у жанрі must read	251
<i>Метаморфози «істини у справі». Декілька важливих висновків</i>	
<i>стосовно двох дам не дуже послідовної поведінки</i>	251
<i>На захист одного «стародавнього права».</i>	
<i>Окрема думка судді Верховного Суду Буценка А. П.</i>	279
<i>«Співставляючи юридичне тлумачення з літературним...»,</i>	
<i>чи Вчителю, навчися сам! Рішення суду по трудовій справі</i>	291
<i>Страждання молодого лойера, або «Перший дебют»</i>	312

<i>Блаженні миротворці... Декілька заключних слів на захист миру</i>	320
<i>Латинські максими, прислів'я і приказки – юридичні і не тільки</i>	338
<i>Короткий словник. Ще кілька іноземних, здебільшого латинських, слів, виразів і скорочень</i>	346
Наостанок (P. S.)	351
Література – використана, а також, водночас, та, що автор вважає корисною для читача	353
Велике журі. Ще один, особливий, «список літератури».....	359
Список ілюстрацій.....	361

Від автора. Для кого ця книга.
А також про жанри, рецензії,
грифи та інших подібних птахів,
які можуть вселити страхи

Будь-яка думка, відмінна від думки більшості,
може вселити страх.

*Суддя Верховного суду США Є. Фортас,
справа «Тінкер проти шкільного округу Де-Мойнс»*

Для кого ця книга

Що я мав на меті, взявшись за цю книгу? Зрозуміло, перерахованих нижче – **в порядку зростання важливості** – цілей я спеціально перед собою на ставив, все це в мене, зазвичай, відбувається природним чином. Цікава, до речі, тема для розробки: творчість – як самонавідна ракета.

Отже, цю книгу я написав для того, щоб...

а) позлити дурнів («це освіжає», як говорив один капітан артилерії). Звісно, ця мета цілком, так би мовити, факультативна, побічна. Але, як сказав поет,

Бессильна магия заклятья,
Но красной тряпкой, как быков,
Великолепное занятие
Дразнить всемирных дураков.
(Ф. Искандер)

Від автора. Для кого ця книга. А також про жанри, рецензії, грифи та інших подібних птахів...

Дурнів, особливо дурнів запеклих, вчених, самозакоханих, дратує незрозуміле, особливо – неочевидні аналогії, алюзії і всіляка асиметрія. Все це є в книзі в достатній кількості;

б) потішити розумників. Розумники – істоти в цілому мирні, з ними можна приємно (і корисно) провести час. Розум заражає. Навіть лакей великого Гете, який прожив пліч-о-пліч з цим генієм багато років, сам став майже філософом. Тим більше, що ім'я в нього було відповідне – Фрідріх. Втім, дурість теж заразлива. Очевидно, через це справжній розумник – велика рідкість. Словами того самого поета,

Мы умного встречаем редко,
Не встретим – тоже не беда.
Мыслитель ищет как насадка,
Не слишком явного гнезда.

Краще розгромна критика одного розумника з «не дуже явного гнізда», ніж похвали дюжини дурнів, яких в усі часи явний надлишок;

в) нарешті, *last but not least*¹, – запросити до роздумів тих, хто вникає. Тому що **Ті, Хто Вникають** – моя улюблена аудиторія, мій улюблений співрозмовник, тому...

...ця книга для них.

Тій же категорії читачів, які вважають юриспруденцію лише ремеслом (у найгіршому сенсі цього, взагалі, хорошого слова), краще закрити цю книгу і взяти в руки що-небудь простіше й практичніше, наприклад збірник зразкових шаблонів на всі випадки життя.

Щодо жанру

Кілька слів про жанр цієї книги: видавці, як і юристи, дуже люблять класифікувати книги по жанрах. В даному випадку класифікувати важко, можна

¹ Останнє по порядку, але не за значенням (англ.).

лише кваліфікувати (юристи знають принципову різницю) – або просто констатувати.

У всякому разі це точно не задачник і не «решебник» з правових питань. У книзі є тільки одне завдання-жарт. Але у всякому жарті, як відомо всім юристам, тільки частина є жартом. Отже, завдання – перше та останнє.

«БУКВАЛЬНО»

По суті, долю практично кожної цивільної або господарської справи вирішує одна-єдина буква – її наявність або відсутність у рішенні суду. Можна сказати, що адвокат однієї зі сторін докладає всіх зусиль до того, щоб ця літера з'явилася у відповідній (резолютивній) частині судового рішення, а противна сторона всіяко чинить цьому опір.

Про яку літеру йдеться?

Однак йдемо далі. Якби моєю метою при написанні цієї книги було не виходити за встановлені жанрові канони, то я б, швидше за все, написав якийсь черговий НПК. Однак це мені не цікаво, про жанри я вирішив взагалі не думати. Нехай, міркував я, вони, тобто жанри, самі подбають про себе, а я буду писати – цитувати, зіставляти, протиставляти, стверджувати і спростовувати, думати і передумувати, – писати. Зразком для мене, в якійсь мірі, служив... роман Г. Мелвілла «Мобі Дік» – книга найдивовижніша якраз в жанровому плані.

Жанр, взагалі, – поняття дуже і дуже відносне. До якого жанру віднести «Мобі Дік»? Що це – пригоди, морські нариси, науковий трактат із біології морських ссавців, виробничий роман, епічна балада про китобійний промисел? У романі Мелвілла є елементи всіх зазначених (і багатьох інших) жанрів. Автор переплітає філософські міркування про державу з докладним описом оброблення китових туш, а тонкі соціологічні спостереження – з розповідями про судноводіння і морський такелаж і т. д. і т. п. Є в романі навіть ціла глава під назвою «Цитологія», яку можна було б назвати «Китологія», що Мелвілл, я впевнений, зробив би, якби англійське слово «кит» (*whale*) було співзвучне грецькому «цито» (*kytos* – клітина). І все це – на високому художньому рівні – Мелвілл вважається класиком американської літератури. Таким чином, спроби віднести «Мобі Дік» до певного жанру – заняття безглузде, і критик, який візьметься за таку роботу, повинен знати, що це сізіфова праця.

Від автора. Для кого ця книга. А також про жанри, рецензії, грифи та інших подібних птахів...

«Усі жанри хороші, крім нудного». Це висловлювання Вольтера ставить все на свої місце: роман Мелвілла цікавий, і, отже, це хороший жанр.

Жодною мірою не ставлячи себе в один ряд із Г. Мелвіллом, «містиком і мореплавцем» (як свідчить його епітафія), я б не став визначати жанр і своєї книги. Втім, якщо все ж Суворий Рецензент наполягає на більшій жанровій чіткості, я б визначив жанр цієї книги як **містичний наукопоп**.

РЕЦЕНЗІЇ ТА ГРИФИ

Розібравшись, лиха прикупивши, з жанром, перейдемо до ще більш делікатного питання. Гіпотетичний Суворий Рецензент, імовірно, вже здогадався, про що йде мова. Рецензія! Кілька рядків дрібним шрифтом на другій або третій сторінці книги традиційно надають їй додаткову вагу. Але ось що цікаво – в моїй бібліотеці є безліч іншомовних, здебільшого англомовних книг, це в основному юридична література (міжнародне право, права людини), книги з історії, мовознавства. І в жодній із них – в жодній! – я не знайшов вказівки на рецензентів. Безвідповідальність західних видавців *and/or* науковців не має меж! Але, може бути, це і добре: відповідальність за якість продукту цілком лягає на автора, а не якихось рецензентів, зазначених дрібним шрифтом.

Не секрет, що за часів ще зовсім недавніх рецензент виступав у ролі **цензора** (Суворий Рецензент хитає головою), спостерігаючи за тим, щоб зміст книги не суперечив «загальній лінії» (свого роду **ценз**), або, не дай боже, не підривав моральні підвалини суспільства. У наш час інститут рецензентів є, по суті, анахронізмом чи даниною традиції (право, як і медицина, – одна з найбільш консервативних сфер знання). Кращим і єдиним рецензентом твору є публіка, читачі, включаючи, насамперед, звісно, фахівців.

Як автор, я звик самостійно відповідати за кожний написаний рядок, кожному кому і крапку і не маю наміру перекладати відповідальність на рецензентів. Не кажучи вже про цензорів, в яких я й зовсім не маю потреби. Критику ж – в будь-якій формі і кількості – «санкціоную» та приймаю з вдячністю. Тим більше, що українська мова – не є, на жаль, моєю рідною мовою. Але я не хочу відмовлятися від відповідальності, як один мій знайомий поет

Від автора. Для кого ця книга. А також про жанри, рецензії, грифи та інших подібних птахів...

(настільки знайомий, що сам дивуюся цьому), який написав одного разу, в запалі роздратування на критику:

Когда мой скучный грамотей
Опять «ошибочку» найдет,
Зоил! – скажу я без затей, –
Sic transit, тобто, так сойдет.

Ні, у мене не «сойдет». Тому, повторюю, всі зауваження і поправки автор цієї книги приймає аж ніяк не з роздратуванням, а з щирою вдячністю. Навіть якщо читач зверне увагу автора на безсумнівний брак милозвучності фрази «Але я не хочу відмовлятися від відповідальності...» в попередньому абзаці. Такого роду провокації мають на меті активізувати увагу читача (див. далі про «ефект Зейгарник»), перевірити його пильність. Автор, звісно, не буде зловживати цим прийомом. Крім того, щиро кажучи, я не маю намірів надто ретельно слідкувати за милозвучністю тексту, підганяти слова до слів, бо згоден із таким видатним оратором, як Цицерон: «Перш за все звільнимося від кайданів ритму. Та не будемо, так би мовити, підганяти слова до слів: адже так зване зяяння, тобто збіг голосних, також має своєрідну м'якість і вказує на приємну недбалість людини, яка про справу піклується більше, ніж про слова»¹.

Пастка потрібна для лову зайців. Піймавши зайця, забувають про пастку. Слова потрібні щоб зловити думку: коли думка спіймана, про слова забувають. Як би мені знайти людину, яка забула про слова, – і поговорити з нею!

(Чжуан цзи)

Наш гіпотетичний Суворий Рецензент (здається, він все ще тут) не може не запитати: «Все це добре, і Цицерон, і зайці. А от **гриф** у твоєї книги є?».

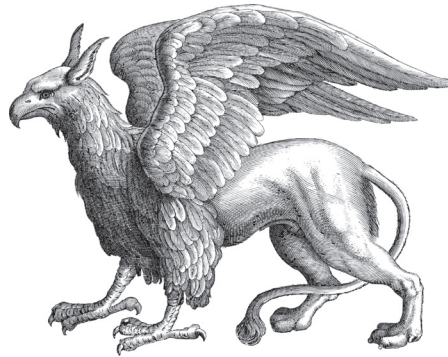
Ніякої орнітології, гриф – це ще кілька рядків дрібним шрифтом – про те, що дана книга височайше «допущена» чи «рекомендована» як, скажімо, навчальний посібник для студентів та аспірантів. Першу половину запитан-

¹ Цицерон. Оратор, 23, 77. *Три трактата об ораторском искусстве* / Цицерон. М., 1972. С. 346.

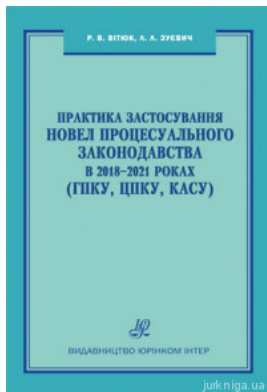
Від автора. Для кого ця книга. А також про жанри, рецензії, грифи та інших подібних птахів...

ня Суворого Рецензента я прийняв би як позитивну рецензію, наступна ж мене б трохи спантеличила. Я відповів би, про всяк випадок, що всі мої книги – орли високого польоту. Проте якщо без грифу ніяк не обійтись, якщо це був би юридичний моветон, то задля традиції я, волею внутрішнього переконання, додаю такий гриф, навіть.... Грифон.

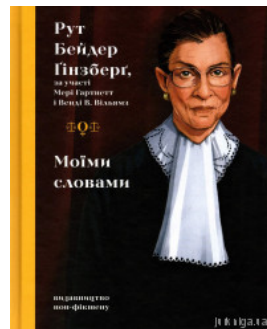
Допущено мною, В'ячеславом Манукяном,
магістром порівняльного конституційного права
(Central European University, Budapest, 2000)
і міжнародного права (Leiden University, 2003),
як **посібник/довідник із форми та стилю,**
а також для активації креативної
процесуальної поведінки юриста, не дуже
обтяженого професійними забобонами.

Книги, які можуть вас зацікавити

Практика застосування новел процесуального законодавства в 2018-2021 роках (ГПКУ, ЦПКУ, КАСУ)

Моїми словами: біографія

Арешт ≠ в'язниця

Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1

Право нерухомості крізь призму судової практики

Прямий і перехресний допит у суді

Перейти до галузі права
Гражданское право и процесс

[Перейти на сайт →](#)